İKTİSADİ VE İDARİ

BİLİMLERDE ULUSLARARASI ARAŞTIRMA VE DERLEMELER

Mart 2023

EDİTÖRLER

DOÇ. DR. MUSTAFA METE

DR. ÖĞR. ÜYESİ ERHAN AKARDENİZ

SERÜVEN YAYINEVİ

Genel Yayın Yönetmeni / Editor in Chief • C. Cansın Selin Temana

Kapak & İç Tasarım / Cover & Interior Design • Serüven Yayınevi

Birinci Basım / First Edition • © Mart 2023

ISBN • 978-625-6399-80-8

© copyright
Bu kitabın yayın hakkı Serüven Yayınevi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz. The right to publish this book belongs to Serüven Publishing. Citation can not be shown without the source, reproduced in any way without permission.

Serüven Yayınevi / Serüven Publishing
Türkiye Adres / Turkey Address: Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA
Telefon / Phone: 05437675765
web: www.seruvenyayinevi.com
e-mail: seruvenyayinevi@gmail.com

Baskı & Cilt / Printing & Volume
Sertifika / Certificate No: 47083

İktisadi ve İdari Bilimlerde Uluslararası Araştırma ve Derlemeler

Mart 2023

Editörler

Doç. Dr. Mustafa METE
Dr. Öğr. Üyesi Erhan AKARDENİZ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1
REKABET YOĞUN PAZARDA YENİLİKÇİ İŞ MODELLERİNİN KULLANILMASINDA TEKNOLOJİNİN YERİ VE ÖNEMİ
Murat TANIK 1

BÖLÜM 2
GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIKLARI ETKİNLİK ÖLÇÜMÜ
Alper OVA 23

BÖLÜM 3
TEDARİKÇİ SEÇİMİ VE ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME
Hazal AKBAL 37

BÖLÜM 4
KRİPTO VARLIKLAR VE YATIRIMCILARI KRİPTO VARLIK YATIRIMINDAN UZAK TUTAN FAKTÖRLER
Abdulmuttalip PİLATİN, Önder DİLEK 51

BÖLÜM 5
KAMU ÇALIŞANLARININ ÇEVRE SORUMLULUĞUNA BAĞLI TÜKETİM BİLİNCİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
Kübra ECER 69

BÖLÜM 6
BİLGİ ÇAĞINDA ÖRGÜTSEL DAVRANIŞ
Kaya AĞIN 85

BÖLÜM 7
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA VE YENİLENEBİLİR ENERJİ
Yunus BUDAK 105

BÖLÜM 8
TÜRKİYE'NİN ORTA GELİR TUZAĞINDAN ÇIKIŞINDA KAMU TEŞVİK MEKANİZMASININ DAHA ETKİN HALE GETİRİLMESİ İÇİN YAPILMASI GEREKEN HUSUSLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ
Ali SAKLAN 121

BÖLÜM 9
ÖRGÜTSEL ADALET VE ÖRGÜTSEL SESSİZLİK ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇALIŞMA
Meryem GÜL 149

BÖLÜM 10
ÇAĞDAŞ MALİYETLEME YAKLAŞIMLARI: ÜRÜN YAŞAM SEYRİ MALİYETLEME
Önder GÜR 167

BÖLÜM 11
LATİN AMERİKA ÜLKELERİNİN BÖLGESEL- KÜRESEL DEĞER ZİNCİRLERİYLE ENTEGRASYONU
Mehmet Fazıl ÖZKUL 189

BÖLÜM 12
HİLE RİSKİ YÖNETİMİNDE İÇ DENETİMİN ÖNEMİ
Özlem USMAN 205

BÖLÜM 13
ÇİN, ABD VE AB TİCARET POLİTİKALARINDA JEOEKONOMİ TARTIŞMALARI VE YARI İLETKEN ENDÜSTRİSİNİN DURUMU
Gülçin Elif YÜCEL 229

BÖLÜM 14
NFT (NON-FUNGIBLE TOKEN) ÖZELİNDE KRİPTO VARLIKLARIN VERGİLENDİRİLMESİ
İskender Emrah KARAKAŞ 249

BÖLÜM 15
İŞLETME STOKLARINDA YAPILAN HİLELER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
Sulhi ESKİ 271

BÖLÜM 16
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN B CORP SERTİFİKALI MUHASEBE-DENETİM ŞİRKETLERİNİN İNCELENMESİ
Kürşad ÇAVUŞOĞLU 293

BÖLÜM 17
MUTLULUK VE KARBON AYAK İZİ: ÜLKE PERFORMANSLARINA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME
Demet GEDİZ AYDOĞDU, Gülşah ÖZŞAHİN 315

BÖLÜM 18
TÜRKİYE'DE KREDİ KARTI VE BANKA KARTI KULLANIMININ SEKTÖREL İNCELEMESİ
Halil İbrahim YAVUZ 329

BÖLÜM 19
BİLGİYE DAYALI EKONOMİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRME
Zeynep Karaca 347

BÖLÜM 20
İŞLETMELERİN YENİDEN ÜRETİM FALİYETİNE BAKIŞ AÇILARI
İbrahim GÜRLER 357

BÖLÜM 21
HİZMET PAZARLAMASI BAĞLAMINDA HİZMET HATA VE TELAFİLERİNİN GÜNCEL ÖRNEKLERLE İNCELENMESİ
Filiz ASLAN ÇETİN, Emel Hatice OKTAY 373

BÖLÜM 22
KARBON MUHASEBESİ VE ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI İÇERİK ANALİZİ
Seyhan ÖZTÜRK, Osman Nuri AKARSU 391

BÖLÜM 23
UZAKTAN ÇALIŞMANIN GELECEĞİ: ENGELLİLER İÇİN KALICI BİR UYGULAMA OLABİLİR Mİ?
Aykut AYDIN 415

BÖLÜM 24
ZİHNİYET - İDEOLOJİ KARMAŞASINDA DOĞU İKTİSADININ İMKÂNI
Görkem BAHTİYAR 429

BÖLÜM 25
HALKLA İLİŞKİLER FAALİYETLERİNİN ŞEHİR PAZARLAMASINA ETKİSİ: SAFRANBOLU ÖRNEĞİ
Ebubekir IŞIK, Mehmet GÖKERİK 441

BÖLÜM 26
BALKAN ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'NİN CRITIC-RAFSI YÖNTEMİ İLE EKONOMİK PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
Yusuf KAHREMAN 471

BÖLÜM 27
SÖZLEŞMECİ DEVLETLERİN AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARINI UYGULAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ
Tarık SÖYLEMİŞ 491

BÖLÜM 28
SAVAŞ EKONOMİSİ VE SAVAŞIN EKONOMİK ETKİLERİ
Esra Sena TÜRKO, Adem TÜRKMEN 509

BÖLÜM 29
ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN HARCAMA EĞİLİMLERİ: DÜZCE ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
Coşkun ZABUNOĞLU , Cahit AYDEMİR, Abdulaziz SEZER 523

BÖLÜM 30
İLK HALKA ARZLARDA DÜŞÜK FİYATLAMA ÜZERİNE KAPSAMLI BİR LİTERATÜR TARAMASI
Orhan Emre ELMA 539

BÖLÜM 31
TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE MAKRO İKTİSADİ GÖRÜNÜM
Selda Görkey 565

BÖLÜM 32
İZMİR SAĞLIK TURİZMİ YÖNETİMİ
Ali KÖSTEPEN 595

BÖLÜM 4

KRİPTO VARLIKLAR VE YATIRIMCILARI KRİPTO VARLIK YATIRIMINDAN UZAK TUTAN FAKTÖRLER[1]

Abdulmuttalip PİLATİN[2]
Önder DİLEK[3]

1 Bu çalışma 19-22 Ekim 2022 tarihinde Burdur'da gerçekleştirilen 25. Finans Sempozyumunda tam metin olarak sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

2 Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Finans ve Bnakacılık Bölümü, abdulmuttalip.pilatin@erdogan.edu.tr, https://orcid.org/0000-0002-2293-2808

3 Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Finans ve Bnakacılık Bölümü, onder.dilek@erdogan.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-6659-4962

1. Giriş

Gün geçtikçe kripto varlıklar daha önemli bir yatırım aracı olarak görülmektedir. Kripto varlıkların ilki ve en bilineni olan Bitcoin, takma adı Sathoshi Nakamoto olarak bilinen kişi veya grup tarafından yazılan "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" başlıklı bir makalede yer almaktadır (Hmeed ve Farooq, 2016). 2008 küresel finans krizin ardından insanların tam da finans dünyasına olan güvenini kaybettiği dönemde yayınlanan bu makale, başka bir para birimine ilişkin teknik analiz raporu yayınlaması zamanlama açısından oldukça manidar görülebilir. İlgili makale, kripto para birimi olan Bitcoin'i, kriptografik kanıta dayalı bir elektronik ödeme sistemi olarak tanımlar ve bu sistemde iki taraf doğrudan birbirine bağlı olduğunu vurgular. Bitcoin'i açıklayan araştırma, e-ticaretin büyüme trendi göz önüne alınarak bankaların sunduğu aracılık hizmetlerini eleştirmek suretiyle bankacılık sektörüyle ilgili eleştiler de içermektedir. İlgili makale, geliştiricilerin blockchain teknolojisini bir kripto para birimi altyapısı olarak nasıl hazırladığını ve çalıştırdığını teknik bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır. Aynı zamanda küresel teknolojik krizden sonra güven sorununun nasıl çözüleceğine dair yeni bir anlayış kazandırmaya çalışmaktadır. Bu minvalde şifrelenmiş kripto paraların en önemli özelliği, para basma yetkisine sahip otorite yerine şifreli, sınırlı sayıda, matematik kurallarına ve bilgisayar algoritmalarına dayalı bir güvene dayanmasıdır. (Dilek, 2022: 10).

Kripto varlıklara yatırım yapmak ve bu varlıkları bir ödeme aracı olarak kabul etme bir yöntem olarak görülmektedir. Kripto varlık yatırımcı sayısı ve hacmi büyüdükçe kripto varlık faaliyetlerini kapsayan mali hesaplar hakkında bir güvence sağlanması daha önemli hale geliyor. Mastercard ve Visa, uluslararası ödemelerde kripto varlık kabulünü ve bu konuda anlaşmalar yapmayı planlıyor. Ayrıca, Tesla ve PayPal da dahil olmak üzere birçok şirketin kripto para cinsinden ödeme kabul ettiği biliniyor (Bhambhwani vd., 2021). Bunun yanında, Facebook Libra ugulaması duyurulduktan sonra her ne kadar libra bir ödeme aracı olarak tasarlansa da kripto varlıklarının kullanımı yalnızca değer depolama amacıyla değil, aynı zamanda ödeme aracı olarak değerlendirilmesini tekrar gündeme getirdi. Dahası bazı Amerikan bankalarının daha yüksek bir karşılık ayırarak kripto varlıkları kabul ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte, kripto varlık ekosisteminin tipik finansal araç piyasasından farklı olması, yeni risk ve sorunları ortaya çıkararak, denetçilerin kripto varlık işlemlerinin dahil olduğu mali denetimleri makul düzeyde ve yeterli denetim kanıtı elde etmesini zorlaştırıyor (Fujiki, 2020). Bu noktada kripto varlıkların değer biriktirme işlevini incelemek için, finansal okuryazarlığın varlık birikimi üzerindeki etkilerini dikkate almak önemlidir (Lusardi ve Mitchell, 2014; Gomes vd., 2020).

Yatırımcıların kripto varlıklara yatırım yapması veya portföylerine eklemesi ilgi çekicidir çünkü kripto varlıklar henüz yeni ve spekülatif bir varlıktır. Hisse senetleri ve tahviller gibi klasik varlıklar. Bugüne kadar, kripto varlıkların hükümetler veya kurumlar tarafından çok fazla desteklendiği söylenemez. Bazıları özellikle ilk zamanlar kripto varlıkları değişim aracı olan para birimini olarak görmekteydi (Pilatin, 2022a). Son dönemde ise ABD para birimiyle veya altınla aynı kategoride görülmeye başlandı (Giudici ve Vinogradov, 2020). Bu sebeple bireylerin vade algısı ve anlayışı, kripto varlıklara sahip olma kararını etkilenen önemli bir faktördür. Kripto varlıklarla ilgili olarak, bazı araştırmacılar kripto varlıkların bir yatırım portföyü içinde tutulabileceğini belirtirken, bazı fon yöneticileri kripto para biriminin bir değer deposu olabileceğini ve dolayısıyla enflasyona karşı bir koruma aracı olarak altının yerini alabileceğini belirtmektedir. Bazıları ise bu varlıkları dijital altın olarak adlandırmaktadır (Bonaparte, 2022). Bir kısmının ise kripto varlıklara bakış açısı olumsuz olarak görüyor. Spekülatif bir varlık olduklarından herhangi bir kripto varlığa yatırım çok fazla önerilmiyor. Finans dünyasının en ünlü isimlerinden biri olan Warren Buffet, kripto para birimini çok tehlikeli ve riskli olarak tanımlıyor ve yatırımcıların yalnızca hisse senedi gibi gelir getirici varlıkları elinde tutması gerektiğini söylüyor (Bonaparte, 2022).

Daha yeni ve yüksek riskli bir varlık türü olmasına rağmen son yılarda kripto varlıkların işlem hacmi ve yatırımcı sayısı hızla artmıştır (Pilatin, 200a). Tüm dünyada hızla yayılan kripto varlık yatırımlarının değeri 3 trilyon dolar seviyelerini aşarak çok büyük bir meblağa ulaştı. 2021 yılı kripto varlıklar için oldukça önemli bir yıl oldu. 2021 yılı Kasın ayında kripto varlıkların değeri 3 trilyon dolar seviyelerini geçti. Önceki yıllarla kıyaslandığında kripto varlıkların çok fazla değer kazandığı, işlem hacimlerinin artarken volatilitelerinin azaldığı görülmüştür (Pilatin, 2022a). O sebeple bireylerin son yıllarda kripto varlıklara olan ilgisi hızla artarken ve kripto varlıklar ile bunların dayandığı blockhain teknolojisi geleceğin teknolojisi ve yatırım aracı olmaya aday görünmektedir. Fakat çok kısa bir süre içerisinde oldukça önemli sayıda yatırımcıya, piyasa değerine ve işlem hacmine ulaşan kripto varlıkların neden daha fazla yatırımcı tarafından tercih edilmediği ve bu sebeplere odaklanan bir çalışma olmadığı görülmüştür. Bu noktada akıllara kripto varlıklara yatırım yapmayanların gerekçeleri, korkuları ve endişelerinin neler olduğu sorusu gelmektedir. Çünkü kripto varlıklar ve dayandıkları teknoloji, gelecekte finansal sistem içerisinde çok daha önemli bir yer edinecekse bu öncelikle çok daha fazla sayıda bireyin kripto varlıkları kullanmasına ve bunlara yatırım yapmasına bağlı olacaktır. Bu nedenle bireylerin neden kripto varlık yatrımlarından uzak durduğunu sorgulamak korkulan, endişe edilen ve bilinmeyen yönerini açığa çıkarmak oldukça önemlidir.

Bireyler kripto varlıklara güvenmiyor mu? Yoksa farklı sebeplerle mi yatırım yapmıyorlar? Bu soruya cevap vermek önemlidir. Çünkü, sonuçlar sadece bireysel yatırımcıları değil, bunun yanında bazı büyük finansal kurumları ve hatta belki de küresel ekonomik düzeni ve rezerv para sistemini önemli ölçüde etkileyebilir (Arli vd. 2020; Demirer ve Kuran, 2006; Vigna ve Casey, 2016). Ayrıca, kripto varlıklar ve üzerine kurulan Blokchain teknolojisi Dördüncü Sanayi Devrimi tetikleme potansiyeline sahip olabilir (Arli vd., 2020). Çünkü blok zincir teknolojilerinin daha da gelişmesiyle, makineden makineye (M2M) ödemeler, Nesnelerin İnterneti (IoT), Akıllı otomotivler, paylaşım ekonomisi ile geleneksel gidişhat değişebilir (Chalmers vd, 2019; Ferreira vd., 2020; Harvey vd., 2018; Lee, 2019; Morkunas vd., 2019; Chukowry vd., 2021). Yapılan bir çalışmada, kripto varlıklara yatırım sebebi olarak sırasıyla, geleceğin yatırım aracı olarak görülmesi, 7/24 kripto dijital varlık transferinin yapılabilmesi ve kullanılan yeni teknoloji olması yer almaktadır (Pilatin, 2022a; 673).

Kripto varlıklarla ilgili gelişmeler bu yöndeyken bu varlıklar bir kısım yatırımcı ve birey tarafından uzak durulması gerekn bir alan olarak görülmektedir. Bu çalışmadaki amaç, kripto varlıklara yatırım yapmayan ve onlardan uzak duran bireylerin özelliklerini analiz etmektir. Bu sebeple bu çalışmada kripto varlıklara yatırım yapmayanların gerekçeleri ve gerekçelerinin bireylerin özelliklerine göre anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği ele alınmıştır. Bu çalışmanın temel motivasyon kaynağını oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan veri seti 2021 yılının Mart – Haziran aylarında online şekilde yapılan anketlerden elde edilmiştir.

2. Kripto Varlıklar ve Kripto Varlık Yatırımı

Kripto para olarak ortaya çıkan bu varlıkların değerinin, işlem hacminin ve yatırımcı sayılarının bu kadar artması artık bu varlıkların bir değişim aracı olan "para" olmaktan ziyade bir "yatırım aracı" olarak görülmesini sağladı. Ayrıca bu varlıkların ödeme aracı olarak kabul edilmesinin çok sınırlı olduğu düşünüldüğünde, bir ödeme aracı veya bir hesap birimi olarak görülmediği net olarak görülmektedir (Janson & Karoubi, 2021). Bu sebeple bu varlıklar son dönemde kripto varlık olarak adlandırılmaya başlandı (Alnasaa et. Al. 2022; Fujiki, 2020; Nishibe, 2016; Pilatin, 2022a; Nishibe, 2020).

Grafik 1'de en büyük 10 kripto varlık bilgileri yer almaktadır. Kullandığı teknoloji, altyapı, sınırlı sayıda olması ve ilk olmanın getirdiği avantajla Bitcoin % 42'lik piyasa payı ve 448 milyar $ ile en büyük kripto varlık olarak görünmektedir. Ardından 195 milyar $'lık piyasa değeriyle Etheryum ikinci ve 68 milyar $'lık değeriyle Tether üçüncü sırada gelmektedir.

Grafik 1. Kripto Varlıklara İlişkin Bilgiler (29.01.2023)

#	İsim	Fiyat $	7G %	Piyasa Değeri	Dolaşımdaki Arz	7 Günlük Fiyat Seyri
1	Bitcoin BTC	$23,235.70	▲1.50%	$447,888,638,444	19,275,881 BTC	
2	Ethereum ETH	$1,596.09	▼2.05%	$195,319,217,317	122,373,866 ETH	
3	Tether USDT	$1.00	▲0.00%	$67,636,888,415	67,620,214,773 USDT	
4	BNB BNB	$308.38	▲2.03%	$48,694,591,796	157,902,175 BNB	
5	USD Coin USDC	$0.9999	▼0.02%	$43,107,659,420	43,113,723,754 USDC	
6	XRP XRP	$0.4105	▲0.95%	$20,853,478,109	50,803,611,248 XRP	
7	Binance USD BUSD	$1.00	▼0.02%	$15,782,003,053	15,780,823,955 BUSD	
8	Cardano ADA	$0.3859	▲3.56%	$13,347,576,114	34,585,646,881 ADA	
9	Dogecoin DOGE	$0.08877	▲3.54%	$11,777,349,452	132,670,764,300 DOGE	
10	Polygon MATIC	$1.15	▲15.95%	$10,051,768,623	8,734,317,475 MATIC	

Kaynak: *CoinMarketCap.com*

Kripto varlıkların arz sayısının sınırlı olması aslında değerinin develüe edilmeyeceğinin yani düşmeyeceğinin bir nevi garantisi olarak görülebilir. O sebeple sınırlı sayıda olan ve arzı artırılmayan kripto varlıklar daha sağlam olarak görülmektedir. Örneğin, Bitcoin sadece 21 milyon adet şifreli varlık üretildiğini ve bunun Grafik 1'in oluşturulduğu tarih olan 29.01.2023 tarihine kadar 19.275.881 adedinin şifresinin çözülerek piyasada işlem gördüğü bilinmektedir. Her Bitcoin'in şifresini çözmek ve piyasada işlem görmesini sağlamak bir öncekinden daha zor ve uzun sürmektedir. Bu sebeple son Bitcon'in şifresinin çözülmesi çok uzun zaman alabilir.

Dünya'daki toplam altın varlığının yaklaşık 18 trilyon dolar değerinde olduğu tahmin edilmektedir. Kripto varlıkların değerinin 2021 yılında ulaştığı en yüksek seviye olan 3 trilyon dolar düşünüldüğünde bu varlıkarın toplam altın varlığının 6'da 1'i kadar bir büyüklüğe ulaştığı görülmektedir. Altına göre çok yeni bir yatırım aracı olan kritpto varlıklar

için bu seviye oldukça yüksek bir seviyedir. Kripto varlıkların bu seviyelere ulaşmasında Covid-19 pandemisi sebebiyle dünyada ortaya çıkan kapanma, kısıtlama, karantina ve diğer benzeri uygulamaların da etkisi olmuştur. Çünkü bu uygulamalar sebebiyle insanların internette geçirikleri zaman bir hayli artmış, gelirleri azaldığı için yeni ve kısa vadede gelir elde etmenin yollarını aramış ve bu sayede kripto varlık yatırımcı sayısı artmıştır. Aynı etkiler diğer yatırım araçlarını da etkilemiştir. Bu süreçte BİST yatırımcı sayısında da yüksek düzeyde artış olmuştur. Buna göre BİST yatırımcı sayısı 2020 yılında %66 ve 2021 yılında % 20 artarak 1 milyon seviyelerinden 2.3 milyon sayısına ulaşmış ve böylece piyasaya % 100'den fazla yeni yatırımcı giriş yapmıştır (Pilatin, 2022b). Kripto varlık piyasasında ise bu durum çok daha ileri düzeyde gerçekleşmiştir. Tüm bunlar düşünüldüğüne ilerki yıllarda kripto varlıkların altın veya doların yerini alamasa bile değerli bir yatırım ve rezerv saklama aracı olabileceği ihtimal dahilinde görülebilir (Pilatin, 2022a).

3. Bulgular

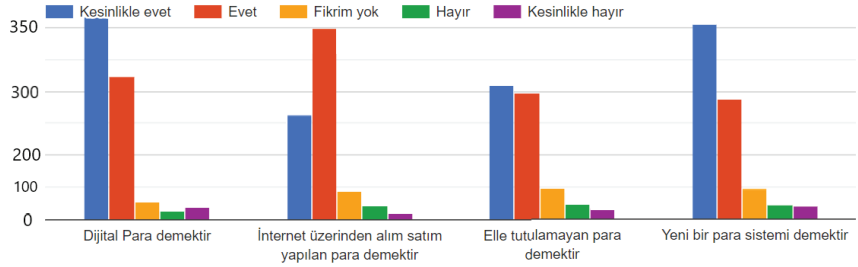
Bu bölümde katılımcıların kripto paradan ne anladıkları ve sosyo-ekonomik özelliklerinin yanı sıra kripto varlık yatırımı yapmama nedenlerine ait bilgiler verilmektedir. İlk olarak katılımcılara kripto para denince ne anladıkları sorulmuştur.

Tablo 1. Bireylerin "Kripto Para" İfadesinden Anladıkları

	N	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maximum
Dijital Para demektir	758	4,31	0,963	1	5
Maddi olmayan para demektir	758	4,13	0,926	1	5
İnternet üzerinden alım satım yapılan para demektir	758	4,07	0,884	1	5
Yeni bir para sistemi demektir	758	4,05	0,934	1	5

Buna göre katılımcılar kripto varlıkları, 4,31 ortalamayla dijital para olarak, 4,13 ortalamayla maddi olmayan para olarak, 4,07 ortalamayla internet üzerinden alım satımı yapılabilen para olarak ve 4,05 ortalamayla da yeni bir para sistemi olarak görmektedir.

Grafik 2. Kripto Para İfadesinden Anlaşılanlara Verilen Yanıt Ayrıntıları

Her bir soruya verilen cevaplar ayrıntılı incelendiğinde, çoğunlukla kesinlikle evet ve evet cevaplarının verildiği görülmektedir. Her ne kadar katılımcılar kripto paralara yatırım yapmasalar da kripto para ifadesinden anladıkları olumlu şeyler olduğu görülmektedir. Belki de en önemlisi kripto varlıkların gelecekte yeni bir para birimi olarak görülmesidir.

Tablo 2. Katılımcıların özellikleri

Değişkenler		**Frekans**	**%**	**Değişken**		**Frekans**	**%**
Cinsiyet	**Erkek**	426	56,2	**Eğitim Seviyesi**	**Lise ve altı**	144	19,0
	Kadın	332	43,8		**Üniversite**	397	52,4
	Toplam	758	100,0		**Lisansüstü**	217	28,6
Yaş	**18-25**	339	44,7		**Toplam**	758	100
	26-35	212	27,9	**Ort. Gelir**	**0-3.500**	252	33,2
	36-45	123	15,1		**3.501-6.500**	200	26,4
	46+	84	12,7		**6.501-10.000**	161	21,2
	Toplam	758	100,0		**10.001 +**	145	19,1
Meslek	**Memur**	243	32,0		**Toplam**	758	100
	Özel Sektör	133	17,5	**Bölge**	**Akdeniz**	91	12,0
	Öğrenci	324	42,7		**Karadeniz**	147	19,3
	Emekli /İşsiz	58	7,7		**Marmara**	212	28,0
	Toplam	758	100		**Ege**	72	9,5
Medeni Durum	**Evli**	248	32,7		**G.D.Anadolu**	46	6,6
	Bekâr	510	67,2		**İç Anadolu**	155	20,4
					D.Anadolu	35	4,6
	Toplam	**758**	**100,0**	**Toplam**	**758**	100,0	Toplam

Tablo 2'de görüldüğü gibi, katılımcıların yaklaşık %43,8i kadın, %56,2'si erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %44,7'si 18-25 yaş aralığındayken en düşük %12,7'si ise 46 ve üzeri yaş grubundadır. Katılımcıların %67,2'si bekârken %32,'si evlidir. %19'u lise ve altı, %52,4'ü üniversite, %28,6'sı lisansüstü mezunudur. Katılımcıların %32'si memur, %17,5'i özel sektör çalışanı, %42,7'si öğrenci, %7,7'si emekli, esnaf ve işsizlerden oluşmaktadır. %33,2'sinin aylık geliri 0-3.500 TL arası, %26,4'ünün 3.501-

6.500 TL arası, %21,2'sinin 6501-10.000 TL arası ve %19,1'inin geliri ise 10.001 TL ve üzerindedir. Son olarak katılımcıların % 28'i Marmara, %20 'si İç Anadolu, %19'u Karadeniz, %12'si Akdeniz, % 9,5'i Ege, % 6,6'sı Güneydoğu Anadolu ve % 4,6'sı ise Doğu Anadolu bölgesindedir**.**

Tablo 3. Kripto Varlık Yatırımında Bulunmama Sebepleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	Minimum	Maximum
Riskli olarak görülmeleri	758	3,945	1,106	1	5
Güven sorunları	758	3,943	1,208	1	5
Karşılıksız olmaları	758	3,588	1,242	1	5
Kamuoyundaki olumsuz haberler	758	3,456	1,069	1	5
Kullanılan teknoloji	758	3,394	1,203	1	5
Yatırım yapmanın bilinmemesi	758	3,103	1,078	1	5
Dini inanç	758	2,934	1,350	1	5

Tablo 3'te bireylerin kripto varlık yatırımında bulunmama sebepleri gösterilmektedir. Buna göre bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasına sebep olan en önemli faktörün 3,95 ortalamayla risk faktörü olduğu belirlenmiştir. İkinci sırada 3,94 ortalamayla kripto varlıklarla ilgili güven sorunu yer almaktadır. Üçüncü sırada ise kripto varlıkların herhangi bir karşılığının olmaması bireylerin yatırım yapmamalarında etkili faktörler arasında yer almaktadır. Ardından sırasıyla kripto varlıklarla ilgili olumsuz haberlerin olması, kullanılan teknoloji, yatırım yapmayı bilmeme ve dini duygu gibi sebepler yer almaktadır. Kripto varlıklara yatırım yapmama moktasında benzer sonuçlardan Dilek (2022) çalışmasında behsedilmiştir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında kripto varlık yatırımı yapmama sebepleri katılımcıların sosyo-ekonomik değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

4. Analiz Sonuçları

4.1 Faktör Analizi

Tablo 4'te yer alan ve bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasına sebep olan faktörlere ait faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmama sebeplerini ölçmek için kullanılan ölçeklerin geçerlilikleri faktör analizi yapılarak test edilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçeklerin faktör yapısını ve yükünü belirlemek için yapılan ölçeğin Kaiser-Meyer Olkin (KMO) değerleri faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. KMO sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Uygunluk Ölçüsü		**,799**
Barlett Küresellik Testi	Yaklaşık ki-kare	1827,600
	S.d.	21
	Anlamlılık	,000

Yapılan Bartlett Testi (Bartlett's Test of Sphericity) değişkenler arasında faktör analizi yapmaya uygun bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (p=.000). Tablo 4'te bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasına sebep olan gerekçeleri belirlemeye yönelik yapılan açıklayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Faktör analiz sonuçları

Değişkenler	Yükler
Risk	,816
Güven	,809
Karşılıksız Olması	,808
Olumsuz Haberler	,733
Kullanılan Teknoloji	,554
Din	,515
Al Sat Bilmeme	,425
Toplam açıklanan varyans	**68,665**
Cronbach's Alfa	**,791**

Tablo 5 incelendiğinde, yedi değişkenin tek bir faktör olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir. Belirlenen bu faktör bireylerin kripto varlık yatırımı yapmama gerekçelerinin %68,66'sını açıklamaktadır. Ölçek ifadelerinin güvenilirlik katsayısı ise 0,791 olarak tespit edilmiştir. Faktör analizi yapılırken öz değeri 1'den daha büyük ve minimum yük büyüklüğü 0.40 olma şartı ugulanmıştır. Bunun sebebi bir ifadenin bir faktörü doğru ölçtüğünü belirlemek için ilgili faktör yükü değerinin en az 0.30 veya bu değerden daha yüksek bir değer alması gerekliliğidir (Kline, 1994, Akt., Karaman, 2015:31).

4.2. Varyans Analizi (T Test) Sonuçları

Ankete katılan bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için "Varyans Analizi" yapılmıştır. Karşılaştırılan cinsiyet ve medeni durum grupları için bağımsız örneklem T Testi; bölge, eğitim seviyesi, yaş, meslek ve gelir durumu grup farklılıklarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (Anova Testi) kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında sadece anlamlı farklılık gösteren faktörlere ilişkin hipotezlere yer verilmiştir.

4.2.1. Cinsiyete Göre Sonuçlar

Tablo 6'da bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analiz bulguları yer almaktadır.

H_{1a}: Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin cinsiyetleri bakımından farklılık göstermektedir.

H_0 : Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin cinsiyetleri bakımından farklılık göstermemektedir.

Tablo 6. Cinsiyete göre sonuçlar

Faktör	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	Erkek	426	3,552	,745	3,153	0,004
	Kadın	332	3,388	,811		

* Sonuçlar %95 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 6'da belirtilen bireylerin kripto varlık yatırımı yapmasını engelleyen faktörler cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğinden, H_0 hipotezi red edilmiştir. Yani bireylerin kripto varlık yatırım yapmama nedenleri cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar kripto varlık yatırımı yapmama sebeplerinin erkek ve kadınlar açısından farklılaştığını göstermektedir.

4.2.2 Medeni Duruma Göre Sonuçlar

Tablo 7'de bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{2a}: Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin medeni durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H_0 : Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin medeni durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 7. Medeni duruma göre sonuçlar

Faktör	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	Evli	248	3,659	,64	11,337	0,000
	Bekâr	510	3,393	,823		

* Sonuçlar %95 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 7'de belirtilen bireylerin kripto varlık yatırımı yapmasını engelleyen faktörler bireylerin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiğinden, H_0 hipotezi red edilirken H_{2a} kabul edilmiştir. Yani bireylerin kripto varlık yatırım yapmama nedenleri medeni durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu sonuçlar kripto varlık yatırımı yapmama sebeplerinin evli ve bekâr bireyler açısından farklılaştığını göstermektedir.

4.3 Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Sonuçları

4.3.1 Bölgelere Göre Sonuçlar

Tablo 8'de bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin bölgelere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{3a}: Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin bölgelerine göre farklılık göstermektedir.

H_0 : Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler bireylerin bölgelerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 8. Bölgelere göre sonuçlar

Faktör	Bölge	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Kripto Varıklara Yatırım Yapmama Faktörü	Akdeniz	91	3,222	,618	1,477	0,224
	Ege	72	3,748	,814		
	Doğu Anadolu	35	3,378	,792		
	G.D. Anadolu	46	3,654	,776		
	İç Anadolu	155	3,145	,617		
	Karadeniz	147	3,457	,615		
	Marmara	212	3,347	,791		

Tablo 8'de belirtilen bireylerin kripto varlık yatırımı yapmasına sebep olan faktörler bölgelere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğinden, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani bireylerin kripto varlık yatırım yapmama nedenleri bölgeler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar kripto varlık yatırımı yapmama sebeplerinin genel olarak tüm bölgelerde benzer olduğu şeklinde yorunlanabilir. Yani buradan bölgelerden bağımsız olarak kripto varlık yatırımı yapmama noktasnda bireylerin benzer endişelere sahip olduğu yorumu yapılabilir.

4.3.2 Eğitim Durumuna Göre Sonuçlar

Tablo 9'da bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip gösterme-

diğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{4a}: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler tüketicilerin eğitim seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

H_0: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler eğitim seviyelerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 9. Eğitim Duruma Göre Sonuçlar

Faktör	Eğitim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	Lise ve altı	144	3,430	,779	4,984	0,007
	Lisans	397	3,422	,826		
	Lisansüstü	217	3,621	,667		

* Sonuçlar %95 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 9'a göre kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler katılımcıların eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Buna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ve H_0 red edilmiştir. Farklılığın kaynağını belirlemek için Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre lisans ile lisansüstü eğitime sahip olanlar arsında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır $F(_{5,985})=4,984$, ($p<0,05$).

4.3.3 Yaş Gruplarına Göre Sonuçlar

Tablo 10'da bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin yaş gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{5a}: Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler yaş gruplarına gre farklılık göstermektedir.

H_0 : Bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamalarında etkili olan faktörler yaş gruplarına göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 10. Yaş gruplarına göre sonuçlar

Faktör	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	**18-25**	390	3,382	,814	4,477	0,004
	26-35	161	3,588	,813		
	36-45	123	3,361	,690		
	46 ve üzeri	84	3,547	,779		

* Sonuçlar %95 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 10'da kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler katılımcıların yaşlarına göre karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmektedir. Buna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ve H_0 red edilmiştir. Farklılığın kaynağını belirlemek için Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre 18-25 yaş aralığı ile 26-35 ve 26-45 yaş aralığına sahip olanlar anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır $F(_{8,039})=4,477$, ($p<0,05$).

4.3.4 Mesleklere Göre Sonuçlar

Tablo 11'de bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin meslek gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{6a}: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler bireylerin mesleklerine göre farklılık göstermektedir.

H_0: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler bireylerin mesleklerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 11. Meslek gruplarına göre sonuçlar

Faktör	Meslek	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	**Öğrenci**	324	3,382	,814	4,055	0,007
	Kamu Personeli	243	3,588	,813		
	Özel Sektör/ Esnaf	133	3,361	,690		
	Emekli ve Çalışmayan	58	3,547	,779		

* Sonuçlar %95 güven düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 11'de tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler katılımcıların meslek gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuş ve H_0 red edilmiştir. Farklılığın kaynağını belirlemek için Post Hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Buna göre öğrenciler ile kamu personeli arasında anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır $F(_{7,293})=4,055$, ($p<0,05$).

4.3.5 Gelir Seviyesine Göre Sonuçlar

Tablo 12'de bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörlerin gelir seviyelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi bulguları yer almaktadır.

H_{7a}: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler bireylerin gelir seviyelerine göre farklılık göstermektedir.

H_0: Kripto varlık yatırımı yapmamada etkili olan faktörler bireylerin gelir seviyelerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 12. Gelir seviyesine göre sonuçlar

Faktör	Gelir Seviyesi	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Yatırım Yapmama Faktörü	0-3.500	324	3,181	,825	2,453	0,357
	3.501-6.500	243	3,254	,756		
	6.501-10.000	133	3,356	,710		
	10.001 +	58	3,458	,842		

Tablo 12'de görüldüğü üzere bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasına sebep olan faktörlerin hiçbiri katılımcıların gelir seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğinden, H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Yani kripto varlık yatırımı yapmama tüketicilerin gelir seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlar kripto varlıklardan kaçınan yatırımcıların temelde aynı sebeplerle yatırımdan kaçındığını göstermektedir. Gelir seviyesi bakımından herhangi bir farklılık ortaya çıkmamaktadır.

5. Sonuç

Kripto varlıklar ilk olarak bir değişim aracı olan "para" şeklinde görülmesine rağmen son yıllarda bir değer saklama ve yatırım aracı olan "varlık" olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü kripto varlıklar ürün ve hizmet alım satımından ziyade bir değer saklama ve enflasyondan korunma aracı olarak işlev görmektedir. Bu durum onun bir paradan ziyade bir değer saklama ve yatırım aracı olduğunu doğrular niteliktedir. Bu sebeple bu varlıklar son dönemde kripto varlık olarak adlandırılmaya başlandı (Alnasaa et. Al. 2022; Fujiki, 2020; Nishibe, 2016; Pilatin, 2022a; Nishibe, 2020). Her geçen gün bilinirliliği ve yatırımcı sayısı artan kripto varlıkların değeri 2021 yılında 3 trilyon dolar seviyelerini aşarak çok yüksek değere ve işlem hacmine ulaştı. İlk yıllarına kıyasla kripto varlıkların işlem hacimlerinin artmasına paralel çok fazla değer kazanması, kripto varlıkların riskli olmasının önemli sebeplerinden biri olan volatilitenin azalmasını sağlamıştır.

Dünya'daki toplam altın varlığının yaklaşık 18 trilyon dolar değerinde olduğu düşünüldüğünde kripto varlıkların ulaştığı 3 trilyon dolarlık değerin büyüklüğü daha net anlaşılmaktadır. İlk çağlarda altın önce bir değişim aracı sonra para ve ardından bir yatırım aracına dönüşmüştür. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan altının güvenli bir yatırım aracı olarak dünya ekonomisinde yerini alması oldukça uzun bir tarihi süreç

içerisinde gelişmiştir. Tüm bunlara rağmen kripto varlıklar ve bunların arasında en büyük paya sahip olan Bitcoin çok kısa bir sürede önemli bir büyüklüğe, işlem hacmine ve yatırımcı sayısına ulaşmıştır. Kripto varlıkların bu büyüklüğe ulaşmasında Covid-19 pandemisi sebebiyle dünyada ortaya çıkan kapanma, kısıtlama, karantina ve diğer benzeri uygulamalar sebebiyle insanların gelirlerinin azalaması sonucu yeni yatırım ve gelir kapıları aramasının da etkisi olmuştur. Şimdiye kadar ki süreç düşünüldüğünde kripto varlıkların altın veya doların yerini alamasa bile değerli bir yatırım ve rezerv saklama aracı olarak görüleceği söylenebilir.

Dahası doların rezerv para olarak kullanıldığı günümüzdeki küresel finans sisteminin aksaması veya sekteğe uğraması durumunda yeni bir rezerv varlık birimi olarak kripto varlıklar veya Bitcoin kullanılabilir. Bu durumun ortaya çıkmasında en önemli etken kripto varlıkların değerinin, işlem hacminin ve yatırımcı sayısının artması olabilir. Bu durumun ortaya çıkması ihtimal dışı olmadığından yatırımcıların kripto varlık yatırımları arz etmektedir. Yapanların hangi amaçla yaptığının önemli olduğu gibi yapmayanların da neden yapmadığını bilmek ve ona göre politikalar geliştirmek önem arzetmektedir. Bu nedenle çalışmada yatırımcıların kripto varlık yatırımı yapmamasını etkileyen faktörler ele alınmıştır. Bireylerin kripto varlıklarla ilgili endişe, korku ve risk algıları giderilince kripto varlıklara olan bakış açıları değişecek ve artan güven duygusuyla birlikte yatırımcı sayısında artış görülecektir.

Bitcoin ve diğer kripto varlıklar merkezileşmiş bir sisteme, ülkeye veya bankaya bağlı olmaksızın blok zinciri teknolojisi ile üretilmiş bağımsız bir kripto varlıktır. Kripto varlıklar herhangi bir varlığın, ürünün ya da değerin parasal bir karşılığı olarak görülmemektedir. Bitcoinin arzı sınırlıdır ve her bir sonraki Bitcoini üretmek daha zor ve maliyetli olmaktadır. Altın nadir bulunan, çıkarma ve işlem alieti yüksek olduğundan dolayı değerli ve güvenli bir yatırım aracıdır. Benzer sebepler ve aynı mantık kripto varlıkların da değerli olması sonucu ortaya çıkarmaktadır. Arzının sınırı olması bu dijital varlığın herhangi bir enflasyon riski taşımamasını sağlamaktadır. Ayrıca kripto varlıklar tüm dünya ülkelerinde 7/24 yatırım yapılabilir, çok hızlı ve maliyetsiz transfer edilebilir bir özellik taşımaktadırlar. Kripto varlık sistemi ve ağı içerisinde yapılan tüm işlemler şeffaf ve tüm aktörler tarafından teyit edilmektedir. Dolayısıyla isteyen herkes işlemleri görebilir ve doğruluğunu denetleyebilir. İşlemler anonim olarak gerçekleşir ve blok zincirde kaydedilir. Blok zincirinde onaylanan ve kaydedilen işlemlerin değişmesi artık mümkün değildir. Bu sebeple verilerin kaybolması ihtimal dahilinde değildir. Altının fiziksel bir karşılığı varken, kripto varlıklar fiziksel bir karşılığı yoktur fakat dijital bir karşılığı vardır. Altının bölünmesi, taşınması ve saklanması oldukça maliyetliyken kripto varlıklar bu açılardan bölünebilir, taşınabilir ve oldukça masrafsız.

Ayrıca tutarı fark etmezsizin çok büyük miktarlardaki kripto varlıklar bile dijital alanlarda veya taşınan belleklerde bile saklanabilmektedir. Tüm bu özellikleri düşünüldüğünde kripto varlıklar geleceğin dijital dünyasında çok daha etkin ve önemli bir yere sahip olabilir. Bu noktada bireylerin, bankaların, finansçıların, politika yapıcıların ve devletlerin bu yeni duruma hazırlıklı olması gerekir.

Bu sebeple bu çalışmada kripto yatırımı yapanlardan ziyade yapmayanlara odaklanılmıştır. Çünkü yapmayanların neden yapmadığı, endişeleri, yapmalarını sağlamak için hangi güven sorunu ve problemlerin ortadan kaldırılması gerektiği sorusu önemlidir. Geleceğin dijitalleşmiş dünyasında kripto varlıkların çok önemli bir yer tutacağı düşünülmektedir. Buna göre, çalışma sonuçları bireylerin kripto varlık yatırımı yapmamasına sebep olan faktörlerin sırasıyla 3,95 ortalamayla bu varlıkların riskli görülmesi, 3,94 ortalamayla güvenilirlik sorunları, 3,59 ortalamayla karşılıksız olmaları, 3,46 ortalamayla olumsuz haberler, 3,39 ortalamayla kullanılan teknoloji, 3,10 ortalamayla kripto varlık yatırım yapmayı bilmeme ve son olarak en düşük 2,93 ortalamayla dini duygular olduğunu göstermektedir. Ayrıca sonuçlar bireylerin cinsiyet, medeni durum, eğitim, yaş, meslek açısından bireylerin kripto varlık yatırım yapmama noktasında faklılaştığını gösterirken Türkiye'nin 7 bölgesi ve gelir seviyesi bakımından farklılaşmadığını göstermektedir. Türkiye'nin 7 bölgesi ve Gelir seviyesi bakımından bir fark olmaması aslında kritpo varlıklar hakkında tüm bölgeler ve gelir grupları açısından benzer endişe, güven sorunu ve risk algısı olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar yatırımcılar, kurumlar, politika yapıcılar açısından ilgi çekici ve önemli olabilir. Ayrıca çalışmanın ilk olması ve gelecekte yapılacak çalışmalara yol gösterici olması bakımından önemlidir. Benzeri çalışmalar diğer yatırım araçları ve diğer değişkenler dikkate alınarak da yapılabilir.

KAYNAKÇA

Alnasaa, M., Gueorguiev, N., Honda, J., Imamoglu, E., Mauro, P., Primus, K., ve Rozhkov, D. (2022). Crypto-assets, corruption, and capital controls: Cross-country correlations. *Economics Letters*, *215*, 110492.

Arli, D., van Esch, P., Bakpayev, M., ve Laurence, A. (2020). Do consumers really trust cryptocurrencies?. *Marketing Intelligence & Planning*, *39*(1), 74-90.

Bhambhwani, S. M. Delikouras, S., ve Korniotis, G. M. (2021). *Do Fundamentals Drive Cryptocurrency Prices*? SSRN working paper.

Bonaparte, Y. (2022). Time horizon and cryptocurrency ownership: Is crypto not speculative? *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, *79*, 101609.

Chalmers, D., Matthews, R. ve Hyslop, A. (2019). Blockchain as an external enabler of new venture ideas: digital entrepreneurs and the disintermediation of the global music industry. *Journal of Business Research*, *125*, 577-591. doi: 10.1016/j.jbusres.2019.09.002.

Chukowry, V., Nanuck, G., ve Sungkur, R. K. (2021). The future of continuous learning–Digital badge and microcredential system using blockchain. *Global Transitions Proceedings*, *2*(2), 355-361.

CoinMarketCap (2022). https://coinmarketcap.com/tr/

Demirer, R. ve Kutan, A.M. (2006). Does herding behavior exist in Chinese stock markets? *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, 16*(2), 123-142.

Dilek Ö. (2022). *Kripto Para Yatırımını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi.* Güncel İşletme Yönetimi Çalışmaları II, ss.139-159. Editör: Serkan Yılmaz ve İlksun Didem Ülbeği. kademisyen Yayınevi Kitabevi: Ankara.

Ferreira, C.M.S., Oliveira, R.A.R., Silva, J.S. ve da Cunha Cavalcanti, C.F.M. (2020), *Blockchain for machine to machine interaction in industry 4.0*. Blockchain Technology for Industry 4.0, Springer, Singapore, pp. 99-116.

Fornell, C., ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of marketing research, 18*(1), 39-50.

F. Hair Jr, J., Sarstedt, M., Hopkins, L., ve G. Kuppelwieser, V. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) An emerging tool in business research. *European business review, 26* (2), 106-121.

Fujiki, H. (2020). Who adopts crypto assets in Japan? Evidence from the 2019 financial literacy survey. *Journal of the Japanese and International Economies*, *58*, 101107.

Giudici, G., Milne, A., ve Vinogradov, D., (2020). Cryptocurrencies: market analysis and perspectives. *J. Industrial and Business Economics, 47*(1), 1–18.

Gomes, F., Haliassos, M., and Ramadorai, T., (2021). Household Finance. *Journal of Economic Literature, 59* (3), 919-1000.

Hameed, S. ve Farooq, S. (2016). The art of crypto-currencies a comprehensive. *(IJACSA) Internaional Journal of Advanced Computer Science and Applications, 7*(12), 426-435.

Harvey, R.C., Moorman, C. ve Toledo, M. (2018). How blockchain can help marketers build better relationships with their customers. available at: https://hbr.org/2018/10/how-blockchain-canhelp- marketers-build-betterrelationships-with-their-customers.

Janson, N., ve Karoubi, B. (2021). The Bitcoin: to be or not to be a Real Currency? *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 82, 312-319.

Karaman, H. (2015), Açımlayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Faktör Çıkartma Yöntemlerinin Karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.

Lee, J.Y. (2019). A decentralized token economy: how blockchain and cryptocurrency can revolutionize business. *Business Horizons*, *62*(6), 773-784.

Lusardi, A., ve Mitchell, O.S., (2014). The economic importance of financial literacy: theory and evidence. *J Econ Lit, 52* (1), 5–44.

Morkunas, V.J., Paschen, J. ve Boon, E. (2019). How blockchain technologies impact your business model. *Business Horizons*, *62*(3), 295-306.

Nishibe, M. (2016). *The Enigma of Money*, Singapore: Springer.

Nishibe, M. (2020). Good money drives out bad: Introduction to the featured section on "The evolution of diverse e-money: Digital-community currencies and cryptocurrencies". *The Japanese Political Economy*, *46*(1), 1-16.

Pilatin, A. (2022a). Bireylerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Kripto Varlık Satın Almalarını Etkiler Mi? Türkiye'den Kanıtlar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2), 665-678.

Pilatin, A. (2022b). In the context of behavioral finance, do investor characteristics affect stock holding period?. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *13*(25), 244-266.

Vigna, P. ve Casey, M.J. (2016). *The Age of Cryptocurrency: How Bitcoin and the Blockchain Are Challenging the Global Economic Order*, Macmillan.

Yanar, H. İ., Çetin, M. Ş., ve Kiliç, V. (2022). Devletsiz Yönetişimin Yeni Ekonomik Enstrümani: Kripto Para Ve Geleceği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *12*(1), 23-48.